

Tartalom

A hit és az ateizmus, ellentétük és hasonlóságuk a végtelenségükben. A dolgok függőben hagyásának, az agnoszticizmusnak a lehetősége, magyarázata és mérlege. A kétely.

Megjegyzés

Ez egy rövid és érthető téma. A hitet és az ateizmust általában szembeállítani szokás, itt viszont a hasonlóságukat hangsúlyozom, abból a szempontból, hogy mindkettő egyaránt meg van győződve a saját igazáról. Ezzel szemben az agnoszticizmus nyitva hagyja az el nem dönthető kérdéseket, ami egy gyakorlatias hozzáállás, de meglehetnek a hátrányai is.

Hit, ateizmus, agnoszticizmus

(Azonosító: 019; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Megismerés

Véletlenszerűség és rendezettség

Metafizika

Hit, ateizmus, agnoszticizmus

A világ eredete és életbarátsága

A világ építőkövei

A világ mélységei

Elvarratlan szálak

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Egység

Program

Az ember élete

1. Hit és ateizmus	2	—
2. Agnoszticizmus	2	
2.1. Az agnoszticizmus jelentése	3	1
2.2. Kétely	4	
2.3. Az agnoszticizmus mérlege	4	—

1. Hit és ateizmus

A hit bizonyítékok hiányában is meg van győződve a természetfeletti létezéséről, az ateizmus és materializmus bizonyítékok hiányában is biztos az ellenkezőjében.

Az **ateizmus** gyakran összekapcsolódik a **materializmussal**. Előbbi kimondottan az istenek létezését utasítja el, **utóbbi** azt feltételezi, hogy az anyagi világon és az azt vezérlő személytelen, automatikusan működő törvényeken túl nincs semmi. A kettő tehát nem esik teljesen egybe. Bár a materializmus feltételezi az ateizmus, létezhet olyan ateista, aki szerint istenek ugyan nincsenek, de például az elmét transzcendensnek, anyagi világon túlinak fogadja el, vagy hisz a szellemekben és hasonlókban.

Hit és ateizmus egyaránt meg vannak győződve a saját igazukról, ebből a szempontból tehát a kettő **hasonló**: az ateizmus is egyfajta hit.

Egyúttal hasonlóan elvakult is tud lenni.

A **hit** illetve a **vallás** azonban lényegesen többről szólnak, mint pusztán arról, hogy mit gondolunk olyan dolgokról, melyeket nem tudhatunk. Egyrészt **egyéni szükségleteket** elégítenek ki, útmutatást és reményt adnak, másrészt **társadalmilag** rendet tartanak, és összetartást biztosítanak. Nem is csoda, hogy olyan elterjedtek. Lásd ezekről bővebben a 'Vallás' témát. Lásd továbbá a 'Tudomány' témában annak vallásos jellegét.

(A 'Vallás' téma elsősorban az intézményesült hitet, annak gyakorlati szempontjait tárgyalja, míg itt főleg a hitről magáról, mint egyfajta szemléletmódról van szó.)

Érdemes észrevenni, hogy a **végletekben is van hasonlóság**: a végletességük.

És nem is csak a hit és ateizmus esetében. Lásd például a 'Bal oldal - Jobb oldal' témában a politikai szélsőségek találkozásáról írtakat.

2. Agnoszticizmus

2.1. Az agnoszticizmus jelentése

Az agnoszticizmus azt jelenti, hogy hagyjuk nyitva azokat a kérdéseket, melyeket nem tudunk bizonyossággal eldönteni.

Azt mondja tehát, hogy lehet, hogy így van, lehet, hogy úgy, nem tudjuk – és megáll itt. Így ez egy mérsékelt, közbenső álláspont a végletek között.

Ez a hozzáállás elsősorban a **természetfelettil kapcsolatban** merül fel.

Helyenként, például Magyarországon, **az agnoszticizmust hajlamosak összemenni az ateizmussal**, csak a két végletet ismerik, úgy veszik, hogy aki nem hívó az ateista. Pedig lényeges különbség van aközött, hogy valaki „hiszi, hogy nincs Isten” (ateista) vagy „nem hiszi, hogy van Isten” (agnosztikus).

A természetfelettil, metafizikai kérdésekkel kapcsolatban a következőket lehet elmondani:

- Amiben biztosak lehetünk, az az, hogy **egy bizonyos valóság létezik**. (Lásd ‘A világ eredete és életbarátsága’ témában.) Ezt azonban két okból sem ismerhetjük tökéletesen.
- Egyrészt **az elménk nincs közvetlen kapcsolatban vele**, csak az érzékeinken keresztül érzékeljük azt, és nem lehetünk biztosak abban, hogy azok a valóságot közvetítik felénk. (Lásd a ‘Forma, öntudat és érzékek’ témában.)
- Másrészt **az érzékelésünk nem ér el mindenhová**, és sohasem lehetünk biztosak benne, hogy mindent láttunk már. (Lásd ‘A megismerés buktatói’ témában a bizonyítás lehetetlenségével kapcsolatban írtakat.)

Vagyis a bizonyosságot sohasem érhetjük el, **mindig lesznek nyitva hagyható kérdések**.

A vallások, egyházak nem ritkán azzal riogatnak, hogy ha nem hiszünk, azzal eljártsszuk a lehetőségünket az örök életre vagy egyéb jutalmakra. Ez az ő szempontjukból érthető, így tudnak ugyanis híveket toborozni. Másfelől gyakran egy jó és igazságos Isten vagy túlvilág képét kínálják fel. Ha azonban az utóbbi igaz, nehéz elhinni, hogy az üdvözülés attól függne, hogy elhiszünk-e bizonytalan, láthatatlan dolgokat, illetve hogy ez fontosabb, mint például, hogy magunk is jók és igazságosak legyünk a körülöttünk élőkkel. **Egy valóban jó Istent valószínűleg nem érdekelné, hisszük-e, tagadjuk-e vagy nyitva hagyjuk a kérdést.**

Tágabb értelemben **bármivel kapcsolatban**, amiben nem vagyunk biztosak, lehetünk agnosztikusak, mondhatjuk azt, hogy „nem tudom”.

Ezt azonban nem mindig könnyű elérni. Az ember általában szereti tudni a dolgokat, még inkább azt *hinni*, hogy tudja, nem kevésbé pedig azt képzelni, hogy *jobban tudja*, mint mások. Nem könnyű akárcsak magunknak is elismerni, ha nem így van. Lásd ehhez ‘Az emberek gondolkozása’ és a ‘Hiúság’ témákat, valamint a ‘Társadalom és önállóság’ témában a hiúság mérsékléséről mondottakat.

Másrészt az agnoszticizmus **társadalmi szinten** is gyakorolható. A természetfelettit illetően ez a világnézeti és vallásszabadságot jelenti, de az agnoszticizmus szélesebb értelmezésében is van rá lehetőség.

Mindenekelőtt elismerve, hogy a tudománynak is megvannak a határai, gyengeségei, illetve figyelembe véve az ebből fakadó bizonytalanságot, amikor bonyolult problémákra kell megoldást találni. Lásd a 'Tudomány' témában az ideális tudomány agnoszticizmusát, az 'Elvarratlan szálak' témában, hogy a tudományban sem szégyen azt mondani, hogy „nem tudjuk”, illetve az 'Egyszerűség és bonyolultság' témában a bonyolult problémák egyszerű megoldásait.

2.2. Kétely

A kétely azt jelenti, hogy nagy esélyt adunk valaminek, de nem vesszük teljesen biztosra.

Így a kétely is agnoszticizmus, annak egy fajtája, foka. Például, ha megkérdezzük, hogy szerintünk mi a valószínűsége annak, hogy van Isten, ez lehet akármilyen nagy, ha kevesebb, mint 100%, már agnosztikusak vagyunk.

Bármilyen kicsi is legyen az eltérés a teljes bizonyosságtól, az lényeges, minőségi különbséget jelent. A kétely meglétét vagy nem létét tekintve nagyobb a különbség a 99 és a 100%, mint az 1 és a 99% között, mely utóbbi csak fokozatok kérdése.

Sokan ezért is félnek a kételytől. **Ha valami egyszer nem teljesen biztos, könnyen elfogyhat az eredetileg magas esély is.** Ez igaz.

Ugyanakkor az vigasztalhat, hogy ezzel **csak a realitásnak nyitunk kaput**, és elkerüljük, hogy becsapjuk magunkat. Ha megadjuk az esélyt az általunk valószínűtlenebbnek ítélt lehetőségnek, az a nyitottságunkat jelzi, azt, hogy nem zárkozunk el a meggyőződésünknek ellentmondó információktól, és ha a tények ellentmondanak nekünk, készek vagyunk megváltoztatni a nézeteinket.

Egy dolog, ami elgondolkodtathat a saját meggyőződéseinket illetően. Jó néhányan élnek körülöttünk, akik számunkra teljesen abszurd dolgokban képesek hinni, talán találkoztunk is már ilyen emberrel. Most gondoljuk el, hogy a saját meggyőződéseink másoknak lehet, hogy hasonlóan abszurdak. **Meggyőződés és meggyőződés között nehéz meghúzni az abszurditás határát.**

Lásd ehhez a 'Szélmegoldások' témában a mennyiségi és minőségi különbségekről és a kis nyitásokról írtakat.

2.3. Az agnoszticizmus mérlege

Az agnoszticizmus **előnye** tehát a **realizmus**, és minden, ami ebből következik: nem hiszünk hamis dolgokban és nem vélünk eldönteni olyasmiket, amiket nem tudunk; nem cselekszünk hamis feltételezések alapján; a realitásra alapozva könnyebben haladhatunk a megismerés útján; nem utolsósorban pedig nem kell félnünk attól, hogy esetleg kiderül, tévesek a meggyőződéseink.

De megvannak az agnoszticizmusnak a **hátrányai** is: elveszhetnek egyes kapaszkodóink, melyek segítenek az életet élni, csökkenhet a biztonságérzetünk és a magabiztosságunk. (Ugyanakkor nem árt figyelembe venni, hogy az agnoszticizmus a reményt nem veszi el, csak a – gyakran hamis – bizonyosságot.)

Másfelől, a hit, illetve a vallások csomagjában a legtöbbször **etikai elveket** is találunk, melyek érvényessége a számunkra együtt rendülhet meg a hitünkkel, és az másnak is rossz lehet. Ezért is volna jó elérni, hogy a jóság és etika ápolását racionálisabb alapokra tudjuk helyezni, ahogyan az a 'A jóság és etika ápolása' témában le van írva.

Végül az agnoszticizmus természetesen a **vallások, egyházak erejét**, befolyását, társadalmi funkcióit is alááshatja. Amíg a társadalmi rend ezen múlik, ez gond lehet, de egyrészt sok helyen már ma sem így van, másrészt a vallásnak megvannak a maga kárai és visszásságai is, melyek szintén csökkenhetnek. Lásd a 'Vallás' témában.

Az agnoszticizmus tehát alázatos, gyakorlatias és bátor dolog – viszont nem feltétlen lesz tőle boldogabb az ember és jobb a világ.

Legalábbis az agnoszticizmus meggondolatlan, általános terjesztésétől nem. Lásd az 'Értékek' témában, hogy nem kell elvenni az emberek támaszát, a 'Felvilágosulás és szabadság' témában, hogy a vezetőknek felvilágosult embereknek kell lenniük, valamint az 'Egyszerűség' témában a világgal szembeni alázatról mondottakat.